

El pebre

(ALDC, V, 1133. El *pebre*)

El *pebre* és el fruit del pebret (*Piper nigrum*), arbust originari de la regió indomalaia (cf. it. ant. *pepe d'India*), cultivat als països tropicals; usat com a condiment, sovint triturat. El nom, *pebre* (s. XIII), prové del llat. *PĪPERE*, que significava 'pebre' i 'pebret'; coneix diverses var. fonètiques i sintagmàtiques, amb un determinant que pot designar una altra espècie (així el *pebre roig* o *pebre vermell* prové de la trituració dels fruits dessecats de la pebretera, *Capsicum frutescens*): *prebe* 78, 80, 82, 129, 133, 141, 143, 145, amb metàtesi, *pre[v]e* 127, amb dissimilació de bilabials ([p]...[β] > [p]...[v]); *pebre bo* i *prebe bo* 73, 75-77, 82; *pebre coent* i *prebe coent* 74, 78, 79, 82 (var. *prebe covent* 76, 79, 81, amb -v- antihiàtica); *pebre picós* 55, al·lusiú al seu caràcter picant (cf. també simplement *picant* 122, 138); *prebe bord* 73, 78; *pebre menut* 69, relatiu a la dimensió; *pebre dolç* 70; *pebre en gra* 157; *prebe fi* 85; *pebre negre*, *prebe negre* 146, que, per dissimilació de bategants, passa a *pebe negre* 160, i, a través d'una articulació oclusiva, [b], esdevé *pepe negre* 175; les var. *pibre negre* 164, *píber negre* 162 (amb -r analògica) i *pibe negre* 167 deuen la [i] a una atracció de *primentó*.

Canvis semblants trobem en *pebre roig*, *prebe roig* 126, 146, *pe[b]e roig* 159, 173, 178, *pibre roig* 161, 164, *pibe roig* 163, 164; *pebre vermell*, var. *pebre vermei* 21, 46, 50, 55, 71, amb iodització.

El cast. *pimienta* (< PĪGMĒNTA, pl. de PIGMENTUM 'matèria colorant') ha estat adoptat com a tal, *pimienta*, o amb adaptació, *pimenta* 94, 100, *piment* 92, o amb metàtesi, *peminta roig* 168, 169, 171; també, a partir de *pimentón*, trobem *pimentó* i, amb metàtesi, *pemintó roig* 166.

Altres mots més locals: *cidreta* 29, síncope de *cidereta*, var. de *cirereta*, pel color (potser reducció de *pebre de cirereta*, en principi, designador de 'bitxo'); *vitet gros* 153, dim. de *vit* 'membre viril' (< VĚCTE 'barra, palanca'), aplicat metafòricament al 'coralet' pel seu color encès.

Des d'un angle geolingüístic, notem la universalitat de *pebre* amb les seves var. —matisat amb diversos adjunts que a voltes designen espècies diferents—, només interrompuda pels intrusos *pimienta/pimentó*.

Són mots normatius *pebre* i *piment*, des del DOrt, 1917; *pebre negre*, des del DG₁, 1932; *pebre roig* i *pebre vermell*, des del DIEC₁, 1995.

